

UDK: 929 Merz, I.
94(450)“1914/1918“
Pregledni rad
Primljeno: prosinac 2013.

Zdravko MATIĆ
Hrvatsko vojno učilište „Petar Zrinski“
Ilica 256 b, HR - 10000 Zagreb
zdmatic@gmail.com

Slavko BABIĆ
Osnovna škola „Miroslav Krleža“
Kralja Zvonimira 100, HR - 31431 Čepin
s.babic76@yahoo.com

IVAN MERZ SUDIONIK PRVOGA SVJETSKOG RATA 1916.-1918. GODINE

Sažetak

Ivan Merz, danas hrvatski katolički blaženik, bio je aktivni sudionik Prvoga svjetskog rata. Nakon kratkoga boravka na Theresianische Militär Akademie u Wiener Neustadtu od rujna do prosinca 1914., odlazi na studij prava i književnosti u Beč. U prosincu 1915. godine pozvan je u Banja Luku obaviti novački liječnički pregled. Temeljem Obrambenog zakona u ljeto 1915. bio je mobiliziran, zbog čega je prekinuo započeti studij u Beču te početkom veljače 1916. u sklopu 2. bosanskohercegovačke pukovnije iz Banje Luke po zapovijedi upućen u Lebring kraj Graza. Na talijanskom bojištu proveo je dvije godine. O strahotama rata piše u svojem opsežnom dnevniku. Sudjelujući u ratu, Ivan Merz je doživio duboko obraćenje prema Bogu. Nakon rata započinje dubok religiozni život koji ga vodi prema svetosti.

Ključne riječi: *Ivan Merz, Prvi svjetski rat, talijansko bojište, 2. bh. pukovnija, Ratni dnevnik.*

1. Biografski podaci Ivana Merza

Ivan Merz rodio se 16. prosinca 1896. godine u Banjoj Luci, gradu u sjevernoj Bosni.¹ Njegov otac Moritz, bio je sin strojobravara

¹ Arhiv Ivana Merza, Zagreb (dalje: AIM), Krsni list, Ivan – Đuro Merz, svezak IV. V. VI. za godinu 1897., stranica 75, redni broj 22., kršten 2. veljače 1897., Krstitelj Petar Andrassy.

Josepha, rođenog 21. veljače 1868. u Plzenu, Michalovice, okrug Plana u Češkoj. Pješačku kadetsku školu pohađao je u Pragu, a diplomirao je u Temišvaru, 18. kolovoza 1887.² Zbog potrebe službe u listopadu 1891. godine, poručnik Moritz Merz je po zapovijedi premješten u prometnu satniju Maria Theresiopel u Banjoj Luci, gdje je imenovan voditeljem Carske i kraljevske vojne željezničke postaje „Banja Luka – Dobrljin“.³ Majka Ivana Merza, Teresa Mersch, rođena je 2. siječnja 1869. u Nagykanizsi u Mađarskoj u imućnoj trgovačkoj obitelji Židova, oca Ignatza Merscha, katolika, i majke Eleonore Stern koja je bila židovske vjere. Izvod iz Matice vjenčanih svjedoči da su se Moritz Merz i Teresia Mersch civilno vjenčali u Budimpešti 12. siječnja 1896.,⁴ a crkveno vjenčanje po katoličkom obredu obavili su u Banjoj Luci, 17. siječnja 1899.⁵

Ivan Merz je pohađao osnovnu školu i realnu gimnaziju u Banjoj Luci i Prijedoru.⁶ Provevši kraće vrijeme u Vojnoj akademiji u Bečkom Novom Mjestu, upisao se 1915. na bečko Sveučilište želeći se – kao profesor – posvetiti poučavanju i odgoju mladeži u Bosni, po primjeru svojega profesora Ljubomira Marakovića.⁷ U ožujku 1916. pozvan je u vojsku te je kasnije poslan na talijansko bojište, gdje je proveo cijelu 1917. i sve do kraja listopada 1918.

Ratna su iskustva pridonijela duhovnome sazrijevanju mladoga Ivana Merza. Nakon rata vratio se u Beč i nastavio studij (1919.–1920.), a nakon što je dobio stipendiju iz Pariza, nastavio je studij u Parizu (1920.–1922.) gdje je usput prikupljao materijal za svoju doktorsku disertaciju, naslovljenu: „Utjecaj liturgije na francuske pisce od Chateaubrianda do danas“, kojom je na Sveučilištu u Zagrebu stekao naslov doktora filozofije.⁸ Po povratku iz Pariza 1922. godine dobio je posao u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji kao profesor francuskog i njemačkog jezika. U svojem slobodnom vremenu nastavio je svoje djelovanje u Katoličkom pokretu u organizaciji „Hrvatski katolički omladinski savez“ čiji je predsjednik bio od 3. prosinca 1922. godine.⁹

² Österreichisches Staatsarchiv, Kriegsarchiv, K. u. K. Kriegsministerium (dalje: ÖSK), Qualifikationsliste (Klasifikacijska lista/Sposobnik), Moritz/Moriz Merz, s. 1.

³ ÖSK, s. 9.

⁴ Magyar Országos Levéltár, Budapest (dalje: MOL), Izvod iz matične knjige vjenčanih, br. 1335 770.

⁵ Župa Marijina pohođenja u Banjoj Luci, Matica vjenčanih god. 1899., br. 1, stranica 92.

⁶ AIM, Svjedodžbe.

⁷ AIM, Zagreb, Scribo korespondencija između Merza i Marakovića (rukopis).

⁸ AIM, Zagreb, Diploma doktorata znanosti Sveučilišta u Zagrebu od 31. VII. 1923.

⁹ Mladost, 9/1923., 137-143.

Zajedno s dr. Ivanom Protulipcem i ostalim katoličkim djelatnicima zaslužan je za osnivanje Hrvatskoga orlovskog saveza, a na Merčevo zauzimanje u Hrvatskoj je osnovana Katolička akcija. Intenzivno se zauzimao za izvanstranačku Katoličku akciju i depolitizaciju Hrvatskoga katoličkog pokreta. Umro je na glasu svetosti u Zagrebu 10. svibnja 1928. Grob mu se nalazi u bazilici Srca Isusova u Palmotićevoj ulici u Zagrebu. Papa Ivan Pavao II. proglasio je dr. Ivana Merza katoličkim blaženikom 22. lipnja 2003. godine u njegovome rodnom mjestu, Banjoj Luci.

2. Novački liječnički pregled i odlazak na vojnu obuku

U prosincu 1915. godine pozvan je obaviti novački liječnički pregled u Banjoj Luci, prema kojemu je bio sposoban za vojnu službu.

Temeljem „Obrambenog zakona i Provedbenog naputka“ početkom ožujka 1916. mobilizacija ga je zatekla u Banjoj Luci, zbog čega je prekinuo započeti studij u Beču.

U sklopu 2. bosanskohercegovačke pukovnije 1. ožujka 1916. iz Banje Luke po zapovijedi je upućen u Lebring pokraj Graza.¹⁰ Naime, prema Obrambenom zakonu za Bosnu i Hercegovinu „svi za obranu sposobni bosansko-hercegovački pripadnici dužni su bili osobno sudjelovati pri obrani zemlje, kao i države koja njom upravlja, i njoj zaštitu i sigurnost pruža“.¹¹

S obzirom na to da je Ivan Merz ispunio formalne uvjete, bio je kooptiran u 2. bojnu 2. bosanskohercegovačke pukovnije, s domicilom u Banjoj Luci, koja je tijekom Prvoga svjetskoga rata pokazala zavidnu hrabrost na svim europskim bojištima, od Galicije, Soče, Piave, na Karpatima i regiji Alpa. Unovačeni vojnici iz Banje Luke bili su prebačeni vojnom željeznicom u austrijski Lebring, gradić koji se nalazi u Austrijskoj saveznoj pokrajini Štajerskoj, udaljen četiri kilometra od Wildona i osam kilometara od Leibnitz, gdje je vojnik Ivan Merz proveo oko osam tjedana na kraćoj obuci. U to vrijeme Lebring je bio

¹⁰ 'Privremeni obrambeni zakon' za Bosnu i Hercegovinu koji je odobren odlukom od 24. X. 1881., *Obrambeni zakon i Provedbeni naputak, dio prvi, drugi, treći i četvrti* (Budimpešta: Književno i tiskarsko dioničko društvo Pallas, 1908.), 37.

¹¹ Vojna obveza započinjala je 1. siječnja one kalendarske godine u kojoj je vojni obveznik navršio dvadeset godina života. Redovita službovna dužnost uvrštenih u postrojbu trajala je tri godine u liniji i/ili devet godina u pričuvu. Vrijeme službe započinjalo je danom unovačenja. Što se tiče dragovoljaca, dragovoljno u oružanu silu mogao je stupiti svaki bosanskohercegovački pripadnik, koji je bio psihofizički zdrav, te je imao na dan stupanja u vojsku najmanje 17, a najviše 36 godina. 'Privremeni obrambeni zakon' za Bosnu i Hercegovinu, članak 1.

vojno naselje sa stotinama izgrađenih baraka koje su služile u vojne svrhe i smještaj postrojbi 2. bosanskohercegovačke pukovnije iz Banje Luke. Drugi dio vojnog naselja bio je korišten kao logor za ratne zarobljenike.¹²

Po zapovijedi je kao mladi kadet – aspirant već 1. ožujka 1916. upućen u Graz, na vojnu obuku, a potom je od travnja do srpnja proveo na obuci u vojnoj bazi u Slovenskoj Bistrici.¹³ Slovenska Bistrica je u vrijeme Prvoga svjetskog rata imala vojni poligon na kojemu su austrougarske pješačke postrojbe praktično uvijek bavale taktiku napadnih djelovanja i bojeva gađanja. Na obuci su se pripadnici 2. bosanskohercegovačke pukovnije pokazali vrlo spretnima i lojalnima Austro-Ugarskoj Monarhiji.¹⁴ Merzova Druga bosanskohercegovačka pukovnja s domicilom u Banjoj Luci imala je tada zapovjedništvo u Grazu, a pripadala je pod 110. pješačku brigadu K.u.K. 110. Infanteriebrigade-Kommando, koja je bila pod zapovjedništvom 55. pješačke divizije (K.u.K. 55. Infanterie – Divisionskommando, 1. zbora (K.u.K. 1. Korpskommando), koja je bila u sastavu 11. armije K.u.K. 1. Korpskommando.¹⁵ Formirana je 1. siječnja 1894. godine a sastojala

¹² Danas se u Lebringu nalazi vojno groblje na kojem je sahranjeno 805 poginulih vojnika iz Bosne i Hercegovine, te 437 ruskih, talijanskih, rumunjskih i srpskih ratnih zarobljenika. Na jednom od spomenika je upisana zahvalnica bošnjačkim vojnicima na oba jezika: „Zur Erinnerung an die tapferen Bosniaken, die im Ersten Weltkrieg das gemeinsame österreichische Vaterland bis zum letzten Tag heldenblutig verteidigten“ – ‘U spomen hrabrim Bošnjacima, koji su u I. svjetskom ratu herojski branili zajedničku otadžbinu Austriju’ s citatom iz Kur’ana: „I ne recite za one koji su na Allahovom putu poginuli „mrtvi su“. Ne, oni su živi, ali vi to ne osjećate.“ Werner SCHACHINGER, *Die Bosniaken kommen! Elitetruppe in der k.u.k. Armee* (Graz: Leopold Stocker Verlag, 1989.), 27.

¹³ ÖSK, Präs, Nr. 6399 OSA, Wien; Ivan MERZ, *Dnevnik*, Sabrana djela, 4. svezak. (dalje: DIM), (Zagreb: Postulatura Ivana Merza, Glas Koncila i Filozofski fakultet Družbe Isusove, 2014.), 574. - Graz 7. III. 1916.

¹⁴ Nakon aneksije Bosne i Hercegovine 1908. godine od strane Austro – Ugarske Monarhije, obveza BiH-a je bila da dade svoj doprinos u ratu na strani Centralnih sila. Već u razdoblju od 1885. do 1892. godine u Bosni i Hercegovini je formirano dvanaest streljačkih bojni, od kojih su u od 1. siječnja 1894. do 1914. godine nastale četiri pukovnije: Prva pukovnja s domicilom u Sarajevu, zapovjedništvom i vojarnom u Beču; Druga pukovnja s domicilom u Banjoj Luci, vojarnom i zapovjedništvom u Grazu; Treća pukovnja s domicilom u Tuzli, zapovjedništvom i vojarnom u Budimpešti i Četvrta pukovnja s domicilom u Mostaru, zapovjedništvom i vojarnom u Trstu. Početkom rata 1915. osnovana je Peta bosanskohercegovačka pukovnja, a tijekom rata još i šesta, sedma i osma pukovnja. Werner SCHACHINGER, *Die Bosniaken kommen! Elitetruppe in der k.u.k. Armee*, 28-30.

¹⁵ *Schematismus für das K. u. K. Heer und für die K. u. K. Kriegsmarine für 1914.*, Wien, 1914., 117-118.

se od četiri bojne, od kojih su prva, druga i četvrta imale sjedište u Grazu, a treća bojna je imala zapovjedništvo u Banjoj Luci. Ivan Merz je do kraja rata proveo u poznatoj 2. bojni 2. bosanskohercegovačke pukovnije sa zapovjedništvom u Grazu. Bio je pripadnik izvidničko/obavještajni 2. bojne navedene pukovnije. Bošnjački vojnici, među kojima je bio i mladi Ivan Merz, imali su posebne odore i posebne kape – fesove. Te odore poslije su koristili svi vojnici koji su bili iz Bosne i Hercegovine. Boja odora i fesova bila je zeleno-siva.¹⁶ Za boravka u Grazu, Ivan Merz je obavio liječnički pregled kod uglednog okulista prof. dr. Roberta Hessea, koji mu je, osim astigmatizma, dijagnosticirao i novu dioptriju.¹⁷

Dana 7. ožujka 1916. počeo je ispisivati stranice sedme bilježnice svojega dnevnika, opisujući prve dojmove u Lebringu i Grazu. Nastavlja zatim 18. ožujka. U bilješkama ovog dana odjednom prekida opisivanje ambijenta: „Valja misliti i na svoju dušu. Toliko je vježbe da čovjek ne dospije pozabaviti se bilo kakvim duševnim radom. Od sutra ću bar nešto pokušati štogod pročitati i nastaviti kulturu svoje duše da se opet nastojim prenijeti u onaj lijepi svijet noći. Upravo mi je to sada još najpotrebnije. Velika je vjerojatnost da ću i ja na frontu. Iskreno govoreći ja se smrti ne bojim, tamo gore je ono pravo carstvo. Samo se još nisam pomirio s tom mišlju da ću ja zaista onamo i nisam sebi svjestan da vodim krepostan život. Tà, otkada sam u vojsci, izgubio sam vezu s Onim te sam i prestao na sebi raditi.“¹⁸

„Nisam razmišljao što bih mogao na sebi popraviti i nisam si na čistu jesam li ja zaista u službi dobre stvari. Često sam si želio bol i muku i kada me je ova češće spopala, pitao sam se da li ona služi cilju. Naposljetku me spopada i pomisao jesam li se ja zaista trebao zakleti, drugim riječima svečano obećati da ću se boriti protiv onima koje gospoda u kancelarijama odrede. Tà, uvijek sam bio protiv rata; sve bih ljude najradije izgrlio i pomirio između sebe, a sada da ih ubijam. Pa uzmimo slučaj, borimo se protiv tirana; opet se nameće pitanje

¹⁶ U borbenim djelovanjima bh. postrojbe imale su uglavnom napadačku ulogu i smatrali su se jednim od najelitnijih dijelova austrougarske vojske, zajedno s tirolskim carskim strijelcima i nekim austro-njemačkim i hrvatskim (dalmatinskim) postrojbama. Bošnjaci su se, osim po odorama, isticali i posebnim oružjem. Osim pušaka, u borbi su rado koristili noževe i buzdovane. U borbi prsa u prsa bili su nepobjedivi. Werner SCHACHINGER, *Die Bosniaken kommen! Elitetruppe in der k.u.k. Armee*, 28-30; Emir NUMANOVIĆ, *Des Kaisers Bosniaken (Carevi Bošnjaci)*, (Wien: Militaria Verlag, 1974.), 114.

¹⁷ AIM, Liječnička svjedodžba na ime Hans Merz, Prof. dr. Robert Hesse, Schlogelgasse 3, Graz, 24. III. 1916.

¹⁸ DIM, Graz, pet., 18. III. 1916.

jesmo li mi ovdje na ovome svijetu postavljeni za sudije? Odgovorio bih: 'Ne.' No, protiv toga se opet nameću fakta čudesa sv. Ivane Arške i ratovi Luja Svetoga što je jasan dokaz da je i Providnost dopustila da se materijalno borimo protiv ugnjetavatelja duše.¹⁹

Razmišljanja nastavljaju i potvrđuju ono što je Merz napisao prof. Marakoviću, tj. da je došao do točke da ne prihvaća ništa bez razmišljanja. Radostan je da može pohoditi crkvu Mariatrost. „Kad sam stupio unutra i preporučio se Čistoj Majci te vidio svijet koji moli i ustaje sa svojih klecala suznih očiju, kano da mi se ponovo otkri onaj svijet koji mi se je sada toliko udaljio. I sva ona mistika crkve, ono treptanje vječnog svjetla i bezbroj svijeća obuzima dušu, kano neki nadnaravni miris. Opis je nepotreban; svatko zna kako blizina Euharistije krijepi. [...]“²⁰

Početkom travnja 1916. boravio je u Slovenskoj Bistrici, iz koje se javio 8. travnja Nikoli Bilogriviću: „Nije mi tako dobro kao u Grazu, jer ovdje nemam dovoljno vremena za sabranje. Sav moj duhovni život je u uživanju prirode i meditacije o njoj. I ovo je relativno malo. Jako sam umoran. Imam vježbanje od 6 do 12 (ustajemo u 5) i popodne od 2 do 4. Osim toga škola i ostali poslovi, tako da mi ostaje tek jedan sat slobodan na dan.“²¹

Cijela 1916. godina bila je isprepletena brojnim događajima i kušnjama na osobnoj razini za vojnika austrougarske vojske Ivana Merza. Prema vojnom ustroju u Beču je 1916. godine bilo smješteno glavno zapovjedništvo austrougarske vojske, u koje je bio uključen i 15. sarajevski vojni zbor. U Mürzzuschlagu je mladi kadet – aspirant iz Bosne Ivan Merz polazio časnički tečaj. Prema tadašnjem „Obrambenom zakonu i Provedbenom naputku“, pričuvni poručnici i kadeti zajedničke vojske i domobranstva mogli su biti raspoređeni na prvu crtu bojišnice samo nakon obavljene šestomjesečne pokusne službe te nakon uspješno položenog oružničko-časničkoga stručnog ispita.²² Predvodnice Centralnih sila (Njemačka, Austro-Ugarska) početkom srpnja 1916. izvršile su redovitu smjenu pješačkih, topničkih i konjičkih postrojbi na bojištima i zamijenile ih svježim snagama. Nakon što se vratio iz Graza, početkom travnja 1916. upućen je u Slovensku Bisticu na obuku gdje je proboravio do srpnja 1916. kada odlazi u Mürzzuschlag.²³

19 DIM, Graz, pet., 18. III. 1916.

20 DIM, Graz, 20. III. 1916.

21 AIM, Pismo Ivana Merza – Nikoli Bilogriviću od 8. IV. 1916.

22 *Obrambeni zakon i Provedbeni naputak*, 37.

23 DIM, Slovenska Bistrica, čet. 6. IV. 1916., Mürzzuschlag, 15. VIII. 1916.

Za vrijeme obuke u kolovozu 1916. poslao je pismo svojem gimnazijskom profesoru Ljubi Marakoviću u kojemu mu piše optimistično, iako se rat vodio na svim bojištima i bojišnicama. „Ja bih najradije sada uzeo svu svoju dušu i istisnuo iz nje svu množinu i puninu slavni melodija; pjevao bih da znam pjevati, vikao bih urlikao od veselja; ne, najbolje je skrušeno se pomoliti Onoj najljepšoj, Onoj punoj svjetla i boja, punoj nebesko-sjajne prozirnosti Danteovog neba. A znate li gdje sjedim; razumijete li ovaj predgovor? No to vani huje bijesni vjetrovi, frcaju oblaci kano zmije, a „Eisschaneri“ su tu i tamo na brdima. Gore sam u planini u domaji Burnsa i Nazora, a u kolijevci Mahometova pjeva (Goethe!) i svih genija. Ispod mene strše stijene do 1500 m duboko, a kad ih sunce obaspe – uh, da znate kako sam velik; cijeli titan – vrletne i kao snijeg bijele stijene prostiru se tad pod nama i cijela panorama brda i dolina sa svojim sjenama se pokazala [...]. Ovdje smo na vježbi. Prošli smo opasnih mjesta. Tu noćimo. Sutra idemo natrag u Mürzzuschlag. Mnogo sam skupio materijala. Studirao sam Nazora i sada me interesiraju estetska pitanja: Psalmi – Whitman – Rodin. Ovdje smo do 1. rujna, a onda idem u Lebring itd. Hans, 2009 m visine.“²⁴

Nakon završene skijaške obuke vratio se u Lebring u 2. bosanskohercegovačku pukovnicu gdje je čekao novu zapovijed.²⁵ Zbog ratnih okolnosti, teške ekonomske krize, mjera štednje, nisu sve postrojbe bile pravodobno opskrbljivane, pa je bila praksa da neke postrojbe budu puštene na prisilni odmor. Budući da nije bilo dovoljno hrane, dobio je i on „Hungerurlaub“ i proveo ga u rujnu 1916. dijelom u Banjoj Luci kod majke a dijelom u Pečuhu kod oca, koji je tamo služio kao zastupnik vojne željeznice. Za svojega kratkog boravka u Banjoj Luci kod majke, od 15. do 21. rujna 1916., a prije puta u Pečuh, napisao je kraće pismo Marakoviću u kojemu mu se samo javlja da je kratko na odmoru prije odlaska na bojište. Zanimali su ga školski udžbenici koje je Maraković kanio pisati, napose njihov detaljniji sadržaj, čime se trenutno bavi i ujedno ga moli da mu se javi s novostima.²⁶ Naravno, Merz je želio čuti iz prve ruke o svim aktualnim događajima u domovini, napose o političkim i katoličkim stajalištima, ali i o istupu pojedinih osoba iz političkog i javnog života. Maraković mu je odmah odgovorio opširnim pismom u kojemu ga izvještava o stanju u Sarajevu, ali mu, između ostalog, odgovara na njegova pitanja i osobni prinos koji je

²⁴ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 21. VIII. 1916.

²⁵ ÖSK, Präs, Nr. 6399.

²⁶ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 17. IX. 1916.

dao.²⁷ U rujnu 1916. za vrijeme odmora u Banjoj Luci Merz je zabilježio svoja zapažanja, koja su se prvotno odnosila na njegov rast u vjeri, odnos prema Bogu. Tako potpuno prizemno i na njemu svojstven način priznaje da, unatoč trudu koji ulaže, ipak je samo čovjek koji ima svoje uspone i padove. „Ne mogu potpuno napisati jednu cijelu rečenicu, a kamoli da štogod temeljito razmislim. Eto, već to što sam bio u subotu na ispovijedi, a u nedjelju ne odoh na Pričest pokazuje onu rastrganost koja mi je u duši. Uz to je nezgodno došla lektira Hamsunova *Glada* s nekim suviše erotičnim mjestima. Trebao sam štogod što će mi dušu sjediniti u Jednomu i dići, a ne rastrgati i siliti da proživljavam i po stoti puta svladavam sjetilnost. Pače, ovaj porodični život mi ne godi. Tiranija je to strašna. Ustaje se – proti prirode – kasno, jede vječno, a živi svakim danom jednako kano stroj. Dočim, kad sam sâm, pa makar bio i gladan, osjećam da bar nešto svladavam, da se borim i dolazim sve bliže Savršenstvu. Tamo barem duša živi i promatra, dočim ovdje ne osjećam tako jasnu razliku između tijela i duše.“²⁸ S obzirom na to da je dobio dopust u trajanju od četiri tjedna, želio ga je svrhovito iskoristiti i riješiti neka aktualna pitanja.

Iz Banje Luke je krenuo u Beč (10.-17. listopada 1916.) s namjerom da se upiše na Filozofski fakultet, ali nije uspio iz formalnih razloga. Iz pisma koje je poslao majci 13. listopada 1916. razvidno je da je tražena suglasnost vojske.²⁹ S obzirom na to da je to za vojnike u vrijeme rata bila „nemoguća misija“, privremeno je odustao, ali se nadao da će rat brzo završiti. Iz Beča se potom uputio u Pečuh kod roditelja gdje je proveo kraće vrijeme da bi se krajem listopada u društvu majke Terezije vratio u Banju Luku.³⁰ Početkom studenoga 1916. vratio se u matičnu postrojbu u Lebring, a već 6. studenoga u vrlo emocionalnom pismu upućenu ocu i majci moli majku da si uštedi suze jer će barem do kraja 20. prosinca najvjerojatnije ostati u Lebringu, poslije čega kani opet doći kući.

Iz njegove vrlo bogate korespondencije s roditeljima može se vrlo precizno pratiti iz dana u dan njegov vojnički život. Radi ilustracije, samo 1916. godine poslao je 177 razglednica i pisama roditeljima. U vrlo dinamičnoj i sadržajima ispunjenoj 1917. godini poslao je 356 razglednice, a još 292 u 1918. godini. Iz jednog pisma s početka studenog 1916., doznajemo da je imenovan za direktora gradskoga kina Lebring i da još barem dva mjeseca neće ići na ratište.³¹

27 AIM, Pismo prof. Ljube Marakovića – Ivanu Merzu od 23. IX. 1916.

28 DIM, Banja Luka, sri., 20. IX. 1916.

29 AIM, Pismo Ivana Merza – Tereziji Merz od 13. X. 1916.

30 DIM, Pečuh, 22. X. 1916., Banja Luka, 31. X. 1916.

31 AIM, Pismo Ivana Merza – Tereziji Merz od 8. X. 1916.

3. Vojna obuka u Seewiesenu i odlazak na bojište

U Lebringu 11. studenoga 1916. u svojem dnevniku piše o ljubavi, životu i smrti. Prisjeća se Grete Teschner, svoje ljubavi iz mladosti.³² Samoubojstvo koje je počinila kao 16-godišnja djevojka duboko je uznemiravalo Ivana Merza koji je s velikim znakom pažnje i biranim riječima pisao o njoj u svojem dnevniku.

Pred kraj studenog 1916. godine u sklopu 12. gorske brigade, 2. bosanskohercegovačke pukovnije i 2. bojne odlazi u Seewiesen u Austriju na tečaj skijanja, koji je uspješno završio, da bi odmah zatim u siječnju 1917. bio upućen s grupom mu podređenih vojnika kao kadet aspirant (časnički pripravnik) prema Bozenu i Arsieru.³³ Područje oko Bozena i Arsiera je bilo vrlo široko, između 300 i 2100 metara nadmorske visine, na kojemu su bile raspoređene austrougarske postrojbe sa strateškim planom napada prema Piavi. Ivan Merz je bio raspoređen u I. vod, II. pukovnije, III. korpusa, XI. armije na ratnoj koti „Dosso del Fine“, koja je imala zadaću čuvati zaleđe raspoređenim bojnama i satnijama, te izvidničkim akcijama pratiti kretanje neprijatelja, provoditi povremene diverzantske akcije u neprijateljskom teritoriju i njihovoj pozadini, ometati komunikacije, a zatim se munjevito penjati na planinske uzvisine od 2050 metara nadmorske visine. Osim toga, zadaća logističke postrojbe bila je dopremanje i raznošenje službene pošte satnijama, bojnama i pukovniji, dopremanje hrane iz Lebringa a zatim utabanim stazama penjati se na planinske uzvisine na kojima su permanentno boravili. Postrojba je morala i distribuirati hranu obližnjim postrojbama, neprekidno obavještavati zapovjednika pukovnije o svim promjenama na raspoređenim i zapovijedenim kotama pod njihovim nadzorom. Prva tri mjeseca Merz ne piše dnevnik, ali umjesto toga postoji interesantno svjedočenje poručnika doktora Šime Cvitanovića³⁴ koji je bio njegov

³² DIM, Lebring, 11. XI. 1916.

³³ DIM, Seewiesen, 23. XI. 1916.

³⁴ Dr. Šime CVITANOVIĆ, rođ. u Sumartinu na Braču 1891., gimnaziju je završio u Zagrebu 1912. Medicinu studirao u Innsbrucku i Grazu, a kirurgiju je specijalizirao u Zagrebu. Bio je član Hrvatskoga katoličkog pokreta i Hrvatske pučke stranke. Do 1939. radio je kao liječnik i ravnatelj u Glini, a potom je premješten za ravnatelja bolnice u Gospiću. God. 1940. kao istaknuti hrvatski rodoljub zatvoren je u Lepoglavi te interniran u Krušćici kraj Travnika. Sredinom travnja 1941. vraća se u Zagreb gdje je od 1942. do 1945. bio upravitelj bolnice Rebro. Prije okupacije Zagreba od komunističko-partizanskih postrojbi kao liječnik 7. svibnja 1945. prati vlak s ranjenim vojnicima pri povlačenju. Zarobljen je kod Maribora. U srpnju 1945. zločinački komunistički režim osuđuje ga na smrt i strijeljan je u Zagrebu 10. XI. 1945. Za grob mu se ne zna. Darko STUPARIĆ (ur.), *Tko je tko u NDH. Hrvatska 1941.-1945.* (Zagreb: Minerva, 1997.), 268.

nadređeni na vojnoj koti „Dosso del Fine“, a koji je u Hrvatskoj Prosvjeti iznio svoje uspomene na Ivana Merza. O poručniku Ivanu Merzu, Cvitanović između ostalog piše:

„Dosso del Fine 1917., strašna je zima – visina 2021 m [...]. U to vrijeme bio sam na dužnosti kod stožera puka kao časnik za vezu – po čitave dane i noći morao sam biti u vezi s bojnama te s višim zapovjedništvima otraga. Morao sam sve vijesti skupljati i sređivati, te ih dostavljati pukovniku [...]. Tako jednog dana početkom 1917. godine najavio se kod mene jednog hladnog jutra neki mladi i mršavi časnički pripravnik. Strogo je vojnički pozdravio u odori bosanskog vojnika s fesom na glavi, a vunanim šalom oko vrata: Herr Leutnant, Kadett – Aspirant Hans Merz stellt sich gehorsamst zum Befehl vor. – Jedva sam ga pogledao, kad sam čuo ime i prezime, a u sebi sam promrljao: opet mi je jedan od njihovih poslan, da mi samo smeta i da me ždere. [...] Skoro sam na nj zaboravio, a kad sam podigao oči, mahnuo sam rukom da uzme stav odmora, te naredio jednom vojniku, neka ga odvede u zaklon za dojavničare do narednika Kudrića i da mu dade čaj s kruhom. Pročitao sam spis, kojim se dodjeljuje mome vodu taj mršavi kadet Hans Merz, a u spisu je stajalo da je izvanredan skijaš i dobar borac na visokim planinama. Borac s bijelih planina – ironizirao sam u sebi novog kadeta. Pa to ćemo i vidjeti, rekao sam glasnije, kad ga je moj vojnik odveo u zaklon k dojavničarima. U to vrijeme trebao je puk mnogo dobrih skijaša kod odjela za vezu, jer su lavine često kidale telefonske uređaje, a onda su vijesti morali prenositi skijaši. Novom časničkom pripravniku nisam htio priuštiti da dobiva hranu u časničkoj blagovaonici – jer sam mislio da nije naš [...]. Dnevno se morao rano ujutro javljati kod mene na prijavak – davao sam mu teške skijaške zadaće – ali on ih je uvijek u redu riješio, pokazao se „stramm“, što bi se reklo u žargonu vojnog reglementa, a zbilja pravi borac s bijelih planina. Naloga bi izvršio pedantno, ali upravo uslužno i bez protesta, tako, da me počeo sve više zanimati i postajati mi simpatičan. [...] Među raznim specijalnim kartama i skicama na mom stolu u zaklonu stajala je i jedna mala knjižica španjolskog jezuita Palaua: ‘Katolik na djelu’. Tu je knjigu preradio za hrvatske čitače biskup Šarić, a meni ju je jednom dao pukovnijski svećenik, neki franjevac. Upozorio me je da je to neki pokušaj modernog ‘De imitatione Christi’ [...]. Novi je kadet jednog dana vidio tu knjigu kod mene i propisno vojnički me zamolio, bi li mu je htio posuditi. ‘Sie verstehen kroatisch, Kadet?’ – ‘Pače, vrlo dobro, gospodine poručniče’, odgovorio je časnički pripravnik Hans Merz [...].³⁵

³⁵ Šime CVITANOVIĆ, „Borac s bijelih planina“, *Hrvatska prosvjeta* 25 (1938.), br. 9-10, 331-332.

Poručnik Cvitanović kaže da je bio oprezan s pridošlima u postrojbu, ali kada je doznao da je Merz završio realnu gimnaziju u Banjoj Luci i da je već bio član Hrvatskoga katoličkog akademskog društva „Hrvatska“ iz Beča, da osobno poznaje prof. dr. Ljubomira Marakovića, sve sumnje su brzo splasnule. Cvitanović priznaje da mu je laknulo kada je doznao da je Merz „naš“ i da s njime može otvoreno bez bojazni o svemu razgovarati [...].

„Posjedovao je silnu energiju i karakter i sve je sistematski počinjao i svršavao. Mršavi časnički pripravnik, borac s bijelih planina, htio mi je na polasku dati što veći dokaz svoje ljubavi, te mi darovao svoju najdražu knjižicu: 'De imitatione Christi'. Ta se knjižica i danas nalazi kod mene – na kojoj je on vlastoručno napisao: Merz Hans, Dosso del Fine 19. II. 1917. VI. I. D.III. Korps XI. Armee.“³⁶

Početkom siječnja 1917. Ivan Merz je boravio kod Bozena na Dolomitima, u „Regensburger Hütte“, na visini od 2050 m među visokim planinskim bregovima prekrivenim snijegom.³⁷ Kao izviđač/obavještajac 2. bojne, te iskusan skijaš, kasnije instruktor skijanja, imao je zadaću voditi postrojbe na prvu crtu bojišnice i natrag preko planinskih vijenaca i uvala, izabirući pri tome najprikkladnije putove i osiguravajući postrojbe od snježnih lavina koje su u zimsko doba bile učestale.³⁸ Osim toga, zadaća izviđača/obavještajaca bila je da ulaze duboko na neprijateljski teritorij te izvide i prikupe obavještajne podatke koji bi bili značajni za planiranje budućih taktičkih zadaća na navedenim borbenim kotama kao i operativni plan izvođenja borbe. Izvid je obuhvaćao podatke o tome na kojem području se neprijatelj nalazi, koliki prostor obuhvaća te kakva je konfiguracija tla na kojemu su neprijateljske snage raspoređene, borbeni položaj neprijatelja, prema raspoloživim topografskim kartama, raspored topništva, pješništva, konjaništva, broj vojnika i njihov raspored na borbenoj crti, oruđa i oružja koja posjeduju na terenu te eventualno i raspoloženje i dinamiku snaga. Po povratku s terena Merz je podnosio izvješće zapovjedniku postrojbe, temeljem kojega se je odmah pripremao operativni plan i razrađivala taktička zadaća za postrojbe koje su operativno izvršile napad na neprijatelja. Dnevno je na skijama prelazio 30 do 40 km, a temperatura u planinama dosezala je i do -30 stupnjeva Celzijusa. Upravo s Dolomita u vremenu od 4. do 14. veljače, poslao je veći broj razglednica roditeljima i prijateljima. Kratko je na proputovanju 14. veljače boravio u Trentu i 18. veljače 1917. ponovno

³⁶ Šime CVITANOVIĆ, „Borac s bijelih planina“, 336.

³⁷ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 6. II. 1917.

³⁸ Šime CVITANOVIĆ, „Borac s bijelih planina“, 335-337.

je bio u svojoj matičnoj postrojbi u Bolzanu. U Beču je boravio od 3. do 17. travnja 1917. gdje je završio i tečaj o ratnim plinovima, pa je postao „Gasschutzoffizier“, iako je kao izviđač/obavještajac cijeli rat proveo na jugozapadnom talijanskom bojištu. O svojim ratnim iskustvima na Dolomitima pisao je prof. Marakoviću u pismu od 6. veljače 1917. godine.³⁹ Unatoč ratu i strahotama rata, pronalazio je vremena i za čitanje. Osim Svetog pisma i knjižice „Nasljeduj Krista“ Tome Kempenca, koju mu je osobno preporučio prof. Maraković, uspio je nabaviti izdanja: „Soziale Studentenarbeit“ dr. Sonnenscheina, koja je vrlo kritički čitao. Iako se najviše zanimao za književna ostvarenja, smatrao je da su najbolja ona izdanja koja imaju znanstvenu recenziju. Od Marakovića je tražio da mu pošalje „Grič“, „Prosvjetu“ i „Vrhbosnu“ o kojima je imao afirmativno mišljenje.⁴⁰ Njegov sud prema egzistencijalnim pitanjima postaje racionalan i kritičan, a u dnevniku od 17. prosinca 1916. piše: „Bez križa i patnje nije moguće spoznati dubinu života. Zato bi mudri Faust morao uvidjeti da je rat i muka temeljna boja povijesti i napretka, da je bol podigla na noge milijune ljudi i srušila prijestolja [...]“⁴¹

Kao član HKP želio je da ga Maraković izvijesti iscrpno o događajima u Hrvatskoj i Hrvatskom katoličkom pokretu. Maraković mu iskreno odgovara u pismima od 14. travnja i 15. svibnja 1917.⁴²

Otac Moritz je iz Ivanove korespondencije sve više shvaćao koji je životni put odabrao njegov sin i koja je filozofija dominirala u njegovu životu. Ocu se često obraćao kao prijatelju koji ima puno razumijevanja za njega. Tako u pismu od 20. lipnja piše: „Dragi oče i prijatelju! Tvoja draga razglednica me je razveselila puno i sretan sam što dobivam dobre savjete od tebe, ili bolje, da sam shvaćen od tebe. Život nije zaista tako jednostavan, ali radost je u volji da se izdrži do kraja. Stoga bih bio još sretniji da se nalazim u još težoj situaciji (od trenutka da ovdje živim kao u kući), za jačanje i ublažavanje moje duše.“⁴³ Moritz Merz je više puta i nakon Ivanove smrti priznao da je njega i njegovu ženu do Boga upravo doveo sin. U pismu od 20. srpnja 1917. piše: „Dragi oče, zahvaljujem ti od srca za tvoje prijateljske riječi. Drago mi je da mogu opaziti u tebi razvoj misli prema Bogu i da mogu naći tvoje razumijevanje. Život zaista nije tako jednostavan kako sam ga zamišljao kao civil, ipak se osjeća neka radost u svladavanju prepreka.“⁴⁴

³⁹ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 6. II. 1917

⁴⁰ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 2. III. 1917.

⁴¹ AIM, Pismo Ivana Merza – prof. Ljubi Marakoviću od 17. XII. 1916.

⁴² AIM, Pisma prof. Ljube Marakovića – Ivanu Merzu od 14. IV. i 15. V. 1917.

⁴³ AIM, Pismo Ivana Merza – Mavri Merzu od 20. VI. 1917.

⁴⁴ AIM, Pismo Ivana Merza – Mavri Merzu od 20. VII. 1917.

4. Na prvoj crti bojišnice

Tijekom 1917. godine rat se zaoštrio na svim ratištima diljem Europe. Car Karlo, u sklopu obilaska bojišta, 26. lipnja 1917. osobno je posjetio zapovjedništvo III. korpusa u Blaitleu kako bi upoznao „čelični korpus“ i uručio dodijeljena odlikovanja *Bosanskim dvojkašima* koje mu je predstavio kapetan Gandini. Bio je to velik znak priznanja i nagrada za uspjeh pukovnije na talijanskom bojištu, ali je taj posjet, kako su neki novinari i feljtonisti zapisali, dao naslutiti nove zadaće za 2. bosanskohercegovačku pukovniju. I uistinu, pukovnija je bila prebačena na bojišnicu Isonzo gdje je stigla sredinom listopada 1917. godine. Zanimljivo je da je odlikovanja u zapovjedništvo korpusa u Blaitleu osobno donio Ivan Merz, o čemu piše u svojem dnevniku.⁴⁵

Na jugozapadnom talijanskom bojištu, njemačke i austrijske trupe imale su velikih problema na svim kotama. Austrougarske obavještajne službe imale su saznanja da će Antanta pokušati u Italiji izvesti jednu operaciju. Smatrali su da je stoga moraju preduhitriti, zbog toga su od Njemačke zatražili pomoć. No general Ludendorff je poslao svega šest divizija. Kao najpogodnija zona za operacije izabran je sektor kod Kobarida. Dne 24. listopada, pod zaštitom magle, izveden je munjeviti napad koji je uspio mimo očekivanja. Na nekoliko mjesta njemački je udarac presjekao vitalne linije talijanske obrane i prodro toliko duboko da je talijanska 2. armija razbijena. Proboj je bio toliko snažan da je Cadorna mogao spasiti krila jedino na taj način što je odredio hitan uzmak na liniju Piave.

Nakon proboja bojišnice austrougarske snage su trebale projuriti kroz Lombardiju i kroz zapadne Alpe prodrijeti u Francusku u pravcu Lyona. Plan je imao karakteristike Lundendorffove strategije: smionost najširih poteza, stvaranje posve neočekivanih kombinacija za protivnika. No u izvedbi plana pojavljuje se i kod Lundendorffa prvi put nesigurnost. Ofenzivu je naglo prekinuo još prije nego što je dobila odlučan zamah iako su francuske i britanske trupe u Italiji usporile.⁴⁶

Za izvršenje velikog plana general Ludendorff nije imao sredstava. To je morao znati prije početka napada. Očito ga je počela izdavati snaga precizne računice. Koliko su god Talijani pretjerivali da bi Nijemci mogli prijeći Piavu na gornjem toku, zauzeti Monte Grappa između Asiaga i Piave, ponovno slomiti bojišnicu te tako upasti u

⁴⁵ DIM, Zingarella, 26. VI. 1917.

⁴⁶ Josip HORVAT, *Prvi svjetski rat – Panorama zbivanja 1914-1918* (Zagreb: Stvarnost, 1967.), 422-426., Petar TOMAC, *Prvi svjetski rat 1914-1918* (Beograd: Vojnoizdavački zavod, 1973.), 521-523.

Veneciju, pa bi se talijanska flota morala povući u Brindisi i Tarento, čime bi čitava Lombardija bila izgubljena – savezničke vojne starješine nisu se dale zaraziti pesimizmom. Moral Talijana je počeo jačati kada su saveznici počeli slati pojačanja, napose u sjeverni dio talijanskog bojišta, jer je vladao strah od njemačkih prodora. Na austrougarsku vojsku već su bili navikli. No Centralne sile nisu nastavile s ofenzivom. Konačno su krizu stišale atmosferske prilike. Čitava se Italija te jeseni bogobojazno molila da što prije padne snijeg u Alpama. Napokon je snijeg pao i na talijanskom je bojištu nastalo zatišje. Postupno, talijanska je bojišnica opet postala sporedna.

Merz je u to vrijeme bio na položajima oko Monte Rasta. I sam svjedok ratnih zbivanja, u svojem dnevniku poput ratnog izvjestitelja piše: „Malo prije gledah kako se jedan naš zračnik ruši. Ponajprije se vidio dim, onda planu žuta vatra, a on je okomito jurio dolje ostavljajući za sobom bijeli dim. Pao je usred Asiaga, pokraj manje crkve. Odanle se još dugo dizao dim.“⁴⁷ Dne 30. listopada 1917. bio je na vojnoj koti „Tarcento“, gdje su se netom vodile žestoke borbe između njemačkih i talijanskih postrojbi. Njemačke snage imale su zadaću pregledati teren i odrediti položaj neprijatelja za daljnja borbena djelovanja. O tome u dnevniku piše: „Bio je težak put. Kiša je pljuštala, a mostovi bijahu srušeni. Moradosmo noću gaziti kroz močvarno tlo. U tim časovima obuzimlje ljudsku dušu očaj. Vojnik stupa iz jedne nezgode u drugu. Noćili smo u Pasceli. Jučer ostasmo u Molmentu [...]. Stanovnici su utekli, a naša vojska nesmiljeno robi. Zalazi u kuće, prevrće ormare i krevete i gleda ne bi li što našla. Časnici se vuku po ljekarnama i traže alkohola. Grozota je gledati kako leži porazbacano bijelo rublje, crne hlače, strojevi za krojenje. Mislim na svoje roditelje, kolika bi to bila nesreća kad bi morali bježati od svoga doma, pa sve one malenkosti, koje je čovjek za toliko vrijeme sakupio i zavolio, prepustiti nesmiljenim vojnicima, koji u časovima pobjede poput zvijeri misle samo na se. Užasna slika!“⁴⁸

Okružen strahotama rata za kojega mnogi povjesničari kažu da je bio rovovska klaonica u kojoj je dominirala strategija klasičnog pozicijskog ratovanja, Merz je doživio nutarnju preobrazbu svoje duše, i to otvoreno svojim priznaje. U pismu svojem ocu Mavri u kolovozu 1917. piše: „Zahvalan sam Bogu, što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu, što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo, da opet postanem slobodan i da udesim svoj život prema onome, što

⁴⁷ DIM, Monte Rasta, 26. IX. 1917.

⁴⁸ DIM, Tarcento, 30. X. 1917.

sam spoznao da je pravo.“⁴⁹ U studenom 1917. godine rat je ulazio u svoju drugu fazu. U svojem Ratnom dnevniku, 18. studenoga 1917., Merz opisuje boj na Cornelli. „Promatrao sam s kote 1093 kako naša artiljerija lupa brdo. Prije je na cesti nastala panika. Topovi udarahu u našu stranu i razoriše jednu bateriju. Kapetan Huber je tada poginuo. Svijet misli na medalje, na čast pukovnije i na druge gluparije. Talijani, koji se htjedoše predati, bili su svi ubijeni. Ne znam, šta je patriotizam, čast i dr. Ubijanje i mrcvarenje mi se gadi i gledajući ovo svi se apstraktni pojmovi gube. Ja volim čovječanstvo, volim male, nepoznate ljude, koji na svojim leđima nose sav teret historije [...].“⁵⁰

Idealna pretpostavka za daljni uspjeh napadnog djelovanja austrougarske vojske, koja je bila u velikom zamahu, bio je u operativno-taktičkom smislu „faktor iznenađenja“ prema talijanskim postrojbama. Međutim, otežavajući faktor za austrougarske snage bila je iscrpljenost njihove vojske zbog brojnih marševa kojima su bili svakodnevno izloženi o čemu i Ivan Merz piše u svojem dnevniku. Osim toga, pješadija je bila prepuštena sama sebi, iscrpljena i bez dovoljno municije da može učinkovito djelovati. Najprije je 30. pješadijska pukovnija pokušala prijelaz kod Cornina, 8 km uzvodno od Osoppa, ali ga nije mogla ostvariti.

Ubrzo je stigla zapovijed da posao odradi 2. bosanskohercegovačka pješačka pukovnija, s tri svoje bojne i jednom bojnom 4. bosanskohercegovačke pukovnije. Početni taktičko-operativni položaj postrojbi bio je dosta nepovoljan, zato što u napadnom djelovanju – probouju linija - nisu imali topničku potporu. Unatoč takvu taktičkom nedostatku, „Bošnjaci“ su noću prešli preko ostataka razorenog i jednog improviziranog mosta. U 03.00 sata ujutro dospjeli su na zapadnu obalu Tagliamenta. U borbi prsa – u – prsa na prvoj liniji talijanskih postrojbi, uspjeli su zauzeti cestu s druge strane rijeke. U međuvremenu su „Bosanski dvojkaši“ formirali mostobran i razvili snage po dubini tako da je najveći dio trupa koje su trebale prijeći na drugu stranu to nesmetano i izveo. Nakon uspješno izvedene prve etape vojne operacije, bojne su dobile odvojene zadaće. Tako je 3. bojna postavljena na napadnom pravcu San Rocco, gdje je doslovno svaka kuća pojedinačno morala biti osvojena jer su Talijani pružali žestok otpor, o čemu Ivan Merz piše u svojem dnevniku. Četvrta bojna je kao osiguranje brigade prema sjeverozapadu poslala 16. jedinicu u Anduins. Oko ponoći postrojbe su dosegle pravac na zapadnoj obali Tagliamenta gdje su se „Bosanski četvorkaši“ još uvijek borili.

⁴⁹ AIM, Pismo Ivana Merza – Mavri Merzu od 23. VIII. 1917.

⁵⁰ DIM, Santa Maria 18. XI. 1917.

Zahvaljujući velikim naporima 2. bosanskohercegovačke pukovnije, i pridruženim im postrojbama, uspjeli su osvojiti triginometrijsku točku Grap. Uspjeli su pritom zarobiti oko 200 vojnika, a kod Anduinsa palo im je u ruke 50 časnika, 618 vojnika, sedam puškomitraljeza i velike količine druge ratne opreme.⁵¹

5. Jugozapadno talijansko bojište - Monte Grappa

Cijela 1918. godina imala je predznak snažnih borbi na jugozapadnom talijanskom bojištu. Ofenziva, koju su austrijske oružane snage poduzele zajedno s njemačkim trupama, kod Flitscha i Tolmina, uspješnim probojem ostvarila je cilj opsežnog proboja u dolinu Bassano.

Sredinom prosinca 1917. austrougarski I. korpus dobio je zapovijed da svlada posljednju i najveću prepreku prema svojem cilju, snažno utvrđen i armirani masiv Monte Grappa. Druga bosanskohercegovačka pješačka pukovnija ulogorila se najprije na teško izborenim položajima na Monte Asolone i Monte Pertica, koji su oba ležali na nadmorskoj visini od preko 1500 m. U okruženje talijanskih topničkih udara bilo je vrlo teško približiti se, a kamoli izgraditi borbeni položaj. Unatoč tako nepovoljnom taktičko – operativnom položaju i velikim gubicima, 55. pješačka divizija u prosincu 1917. držala je sve planinske vrhove Alpa, koji su joj između Belluna i Bassana bili dodijeljeni kao polazišne točke za odlučujuću završnu borbu.

Iako Ivan Merz nije bio na tom napadnom pravcu borbenog djelovanja, poznato je iz njegova dnevnika koliko je talijansko bojište bilo teško i krvavo, napose u uvjetima teške zime, s temperaturom minus dvadeset stupnjeva Celzijusa. Kroz uske planinske putove morali su se probijati i opskrbljivati vojnike municijom, hranom i drugim potrebama željno iščekujući poštu. Sve to je osobno prošao mladi 21-godišnji Ivan Merz samo nekoliko kilometara sjevernije u sklopu 2. bojne 2. bosanskohercegovačke pukovnije. Borbe nisu jenjavale ni početkom 1918. godine, što više, većina vojnih povjesničara se slaže da su u prvoj polovici 1918. godine borbe na svim bojištima ulazile u završnu fazu.

Ivan Merz je 1. veljače 1918. pristupio ispitu za pričuvnoga pješadijskog časnika, koji je uspješno položio, te je upisan u registar

⁵¹ Usp.: Werner SCHACHINGER, *Die Bosniaken kommen! Elitetruppe in der k.u.k. Armee*, 28-30; Emir NUMANOVIĆ, *Des Kaisers Bosniaken*, 114.

pričuvnih časnika austrougarske vojske pod rednim brojem 627.⁵² Svoje teorijsko i praktično znanje već je mogao primijeniti na operativnim zadaćama na talijanskom bojištu. O tome piše u svojem dnevniku. U to vrijeme vodila se velika ofenziva kad je austrougarska vojska doprla do Piave. Poručnik Merz u to vrijeme nalazio se na vojnoj koti u blizini Piave na koti Monte Solarolo.⁵³ U dnevniku opisuje žestinu borbe.⁵⁴

Iz Merzova Osobnika o borbenom djelovanju postrojbe, doznajemo da se u bici kod Monte Solarola iskazao hrabrošću i požrtvovnošću.⁵⁵ Upravo zbog posebno iskazane hrabrosti, satnik Franz Groschell, zapovjednik 2. bojne 2. bosanskohercegovačke pješačke pukovnije, Merzov prvonadređeni je podnio zamolbu za odlikovanje pričuvnog poručnika Hansa Merza. U obrazloženju koje je poslano Zapovjedništvu XI. armije između ostalog stoji zapisano: „Hans Merz pripadnik Carske kraljevske 2. Bosanskohercegovačke pukovnije, izvidničkog/obavještajnog časnika 2. Bojne navedene pukovnije, rođenog 1896, unovačenog 1915. (Plana u Češkoj) poručnika od 1. ožujka 1918. Radi odavanja priznanja u borbi protiv neprijatelja navedeni se časnik 15. srpnja 1918. tijekom napada na Monte Solarolo istaknuo odvažnošću i požrtvovanošću. Kao izvidnički časnik uzornog i samostalnog djelovanja slao je najpouzdanije podatke o prilikama na terenu, što je omogućilo pravovremeni raspored pričuvnih postrojbi u susjednim odsječcima, a koji je osobno nadzirao ohrabrujuću momčad tako je spretno usmjeravajući da je bez obzira na topničku paljbu, sigurno stigla na postavljeni cilj. Njegovom se odlučnom djelovanju može zahvaliti što su postrojbe na Monte Solarolu pravovremeno dobile pomoć.“⁵⁶

52 Iz bečkoga Ratnog arhiva doznajemo da je „Ivan Merz odlukom njegova carskoga kraljevstva, od 25. II. 1918, s datumom od 1. II. 1918. promaknut za pričuvnog poručnika, i vodi se pod rednim brojem 627“. ÖSK, Präs, Nr. 6399.

53 DIM, Fontana Secca (500 x j.z. god + 1385 Stallau), 19. VI. 1918.

54 DIM, Fontana Secca (500 x j.z. god + 1385 Stallau), 19. VI. 1918.

55 ÖSK, Res. Nr. 208/297.

56 „Hans Merz, Soldat des Kaiserlichen königlichen bosnisch-herzegowinischen Infanterieregiments Nummer 2, Aufklärungsoffizier des 2. Bataillons des erwähnten Infanterieregiments, geboren im Jahr 1896, rekrutiert im Jahr 1915 (Planá in Tschechien), wird gewürdigt für sein Verhalten im Kampf gegen den Feind: der erwähnte Offizier hat sich am 15. Juli 1918 während des Angriffs auf dem Monte Solarolo durch Kühnheit und Hingabe ausgezeichnet. Als vorbildlicher und selbständiger Aufklärungsoffizier sendete er die zuverlässigsten Angaben über die Situation auf dem Kampfgebiet, was dazu führte, dass die Reserveeinheiten in Nachbarabschnitten rechtzeitig verteilt werden konnten. Er sorgte aufgrund seiner ermutigenden Haltung und gewandten Leistung auch persönlich dafür, dass ungeachtet des Artilleriefeuers, die Soldaten ihr Ziel sicher erreicht haben. Seiner Entschlossenheit ist zu danken, dass die Truppen auf dem Monte Solarolo rechtzeitig Hilfe bekamen.“ ÖSK, Res. Nr. 208/297.

U obrazloženju se ističe da se poručnik Hans Merz nalazio na bojištu od 1. siječnja 1917. i do sada nije bio ranjavan i sve je svoje dužnosti u potpunosti izvršio. Do sada je odlikovan srebrnom medaljom za hrabrost 2. razreda iz 1917. i bosanskohercegovačkom spomen medaljom iz 1917. Odobrenje zamolbe za odlikovanje: medalje za vojne zasluge na vrpici križa za vojne zasluge s mačevima je također prihvatilo i potpisalo Zapovjedništvo 110. pješačke brigade, Zapovjedništvo 55. pješačke divizije, Zapovjedništvo 1. zborni i Zapovjedništvo XI. armije. U potpisu je Wolfgang Heller, pukovnik, Vojna pošta 220, nadnevak 26. srpnja 1918.⁵⁷ Iako je Ivan Merz dobio ratna odlikovanja, on to nigdje u svojem dnevniku a niti u privatnim bilješkama ne spominje. Očigledno da tome nije pridavao nikakvu važnost, štoviše rat je smatrao pogubnim za čovječanstvo i iz njegova dnevnika doznajemo da je čak pomišljao i na dezerterstvo.

6. Novi vojni raspored

Na bojištima jedne i druge strane osjećao se velik ratni zamor, zasićenost i val nezadovoljstva časnika i vojnika, napose među austrijskom i njemačkom vojskom. Iako su njemačke snage na talijanskom bojištu redale pobjedu za pobjedom, na drugim bojištima, nakon ulaska SAD-a u rat 1917., situacija se promijenila. Politički pregovori ulazili su u završnicu. Već u siječnju 1918. godine američki predsjednik Woodrow Wilson, na sastanku svih sukobljenih strana, izišao je sa svojih 14 točaka koje su bile glavni preduvjet za miran završetak rata, a 11. veljače 1918. svojem programu Wilson je dodao još „četiri principa“, naglasivši da budući mir ne smije sadržavati „nikakvih aneksija, nikakvih kontribucija, nikakvih sankcija“.⁵⁸

U proljeće 1918., kada je snijeg okopnio, Merz nije više mogao djelovati kao skijaš pa je imenovan poštanskim časnikom jer je govorio više stranih jezika. Iz njegova dnevnika doznajemo da je 25. lipnja 1918. postao bataljunski ađutant, zbog čega će provesti gotovo do zadnjeg dana na bojištu.⁵⁹ U ožujku 1918. je dobio kraći dopust te je posjetio roditelje u Banjoj Luci.⁶⁰ Ozbiljno je razmišljao o nastavku studija u Beču. „Ništa me toliko ne zanima, koliko umjetnost i književnost“.⁶¹ Iako s roditeljima nije još o tome razgovarao, Merz je

57 ÖSK, Res. Nr. 208/297.

58 Petar TOMAC, *Prvi svjetski rat 1914-1918*, 285.

59 DIM, 100 koraka ispod kote 1672 Mt. Solarol, 25. VI. 1918.

60 DIM, Banja Luka, 4. III. 1918.

61 DIM, Beč, 9. IV. 1918.

bio siguran da želi studirati romanistiku i germanistiku i produbiti svoju vjeru.

Pretkraj 1918. godine Centralne sile su gubile rat na svim bojištima, a Antanta je već slavila pobjedu.⁶² Pobune u vojsci su bile sve češće. Tako se u Puli, Šibeniku i Boki kotorskoj pojavljuju pobune i tzv. zeleni kadar koji je ozbiljno uzdrmao ruševni sustav sigurnosti, djelomično i pod utjecajem revolucionarnih ruskih ideja.⁶³ Kraj rata je bio na pomolu dok se istodobno Austro-Ugarska Monarhija raspadala. Takav raspad Habsburške Monarhije do tada nitko nije mogao predvidjeti. Od svih nekadašnjih habsburških teritorija vlada Narodnog vijeća Srba, Hrvata i Slovenaca, koja je već 29. listopada 1918. na povijesnoj sjednici hrvatskog Sabora raskinula sve državno-pravne odnose između Kraljevine Hrvatske, Slovenije i Dalmacije, sjedne strane, te Kraljevine Ugarske i Carevine Austrije s druge strane, proglasila je novu državu na temelju hrvatskoga državnog prava.⁶⁴ Tako je stvorena Država Slovenaca, Hrvata i Srba kojoj je na čelu bilo Narodno vijeće sa sjedištem u Zagrebu. Za predsjednika je izabran Anton Korošec.⁶⁵ Uslijedili su nemiri i demonstracije po cijeloj Hrvatskoj. Predstavnici jugoslavenske struje smatrali su da je zbog međunarodnog pritiska i ispunjavanja obveze iz Londonskog ugovora jedino rješenje za rješavanje hrvatskoga nacionalnog pitanja ujedinjenje s Kraljevinom Srbijom i proglašenje Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Uzaludan je bio vapaj Stjepana Radića koji je upozorio hrvatsku delegaciju riječima: „Gospodo! Još nije prekasno! Ne srljajte kao guske u maglu“, ali hrvatska delegacija je popustila pritiscima iz Beograda.⁶⁶ Bio je to početak kraja još jedne povijesne šanse da se Hrvati i Hrvatska osamostale. Nova država Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca proglašena je 1. prosinca 1918. godine. Uslijedile su demonstracije po cijeloj Hrvatskoj, ali sve je bilo uzalud. U Zagrebu je 5. prosinca 1918. došlo do krvavog sukoba između odreda Narodne straže (sastavljene uglavnom od pripadnika

62 Josip HORVAT, *Prvi svjetski rat – Panorama zbivanja 1914-1918*, 332-335.

63 Ivo BANAC, „I Karlo je o’šo u komite’, Nemiri u sjevernoj Hrvatskoj u jesen 1918.“, *Časopis za suvremenu povijest* 24 (1992.), 23-43.

64 I Merz je komentirao političke događaje u svojem Dnevniku 29. X. 1918. zapisao: „Jugoslavija je formalno slobodna. Narodno vijeće pod Korošecom, Pavelićem i Pribičevićem je legislativa. Ugarski su željeznički činovnici utekli. Promet je stao. Ovdje se osnivaju zborovi.“ DIM, 29. X. 1918.

65 Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije (1918-1991). Hrvatski pogled* (Zagreb: Naklada Pavičić, 1998.), 49-50.

66 „Govor na sjednici Središnjeg odbora Narodnog vijeća SHS od 24. XI. 1918.“, Stjepan RADIĆ, *Politički spisi*. Zvonimir Kulundžić (prir.) (Zagreb: Znanje, 1971.), 334.

Hrvatskoga sokola i mornara i vojnika zagrebačkog garnizona iz bivših austrougarskih pukovnija: 25. domobranske i 53. pješačke). Prema službenom izvješću tom je prilikom poginulo 13, a ranjeno 17 osoba, većinom iz spomenutih vojnih pukovnija (u sukobu su stradali i neki građani). Taj je događaj snažno odjeknuo u tadašnjim političkim krugovima, a istraga je poslije utvrdila da se radilo o organiziranom istupu vojnika dviju pukovnija protiv akta ujedinjenja.⁶⁷ O svemu tome Merz piše u svojem Dnevniku tih dana, ukratko ali veoma znakovito.⁶⁸

U listopadu 1918., Merz se razbolio od dizenterije zbog čega je dobio dopust i otišao u Banju Luku kod roditelja na odmor.⁶⁹ Prema personalnom listu poručnik Ivan Merz služio je u austrougarskoj vojsci od „februara 1916. do 31. oktobra 1918. godine“.⁷⁰

Već 1. studenoga 1918. stavio se na raspolaganje Narodnom vijeću SHS-a u Banjoj Luci gdje je stupio u službu Narodne obrane kao poručnik. Prema zapovijedi Oružničkog zapovjedništva Narodnog vijeća SHS-a od 4. studenoga 1918., bio je imenovan vojnim zapovjednikom ugljenokopa u Maslovarama, Kotor Varoš, sa zadatkom da smiri pobunu i nezadovoljstvo među rudarima i uspostavi normalnu

⁶⁷ Hrvoje MATKOVIĆ, *Povijest Jugoslavije (1918-1991). Hrvatski pogled*, 84.

⁶⁸ „Zaista je mentalitet Srba sasvim drugačiji od hrvatskoga – katoličkoga. U njih vlada silno oduševljenje, toliko veselje i sreća kao da su na nebesima. Uzurpirali su narodnu volju i proglasili Petra kraljem, iako su muslimani i katolici protiv toga. Zapadaju u one iste greške u koje zapade Austrija: svoju moć grade na sili. Hrvati – katolici dobiše eto slobodu, a zapravo su svi potišteni. Upravo je to radi toga što osjećaju da imaju sada mnogo manje slobode, nego što je prije imadoše. Ako Petar zaista zavlada i Srbi budu nastojali silom pokoriti sve, rađat će se otpor koji će srušiti Karađorđeviće. Ne trebamo kraljeve i hegemonije; hoćemo pravednost i ljubav! Katolici se ne mogu toliko oduševiti jer je u njima i nesvjesno onaj kozmopolitski značaj koji ne poznaje neprijatelje koji su samo zli, ili prijatelje što su ideali dobra. Katolički mentalitet je nesvjestan u našem svijetu i oni neće nikada pokazati u sebi toliko revolucionarne tendencije koja iziskuje i nevine žrtve. Katolička evolucija je polagana i milosrdna. Reći će mi se da bez revolucionarne tendencije ne bi došlo ni do ovoga prevrata, ni do slobode. Ne bi tako brzo. Ali to je zapravo samo formalna sloboda koju narod ni ne razumije; inteligencija se opaja veseljem i alkoholom, a dotle seljaci propadaju materijalno i najviše moralno. Srpski seljak je moralno duboko pao. Našega još ne poznajem. Sloboda je zaista krasna; ali učinci slobode se još ne osjećaju kao što bi trebalo biti“. DIM, Maslovare, 29. XI. 1918.

⁶⁹ DIM, Banja Luka, 25. X. 1918.

⁷⁰ AIM, Potvrda kojom se potvrđuje da je gosp. Ivan Merz, poručnik, služio u vojsci austrijske uprave od februara 1916. neprekidno sve do prevrata, tj. 31. oktobra 1918., Vojno postajno zapovjedništvo u Banjoj Luci, broj 197, Banja Luka, 23. I. 1919, Pečat: Odbor Narodnog Vijeća SHS u Banjoj Luci, Garnisonar, Pavišić, kapetan.

proizvodnju.⁷¹ Bilo je to vrijeme u kojemu se teško živjelo, vladala je velika glad, neimaština, bijeda. Ljudi su radili za male ili nikakve nadnice, a bili su iskorištavani od svojih poslodavaca. I sam Merz, koji je dobio zadaću stečajnog upravitelja, uvidio je da se prema radnicima ne postupa ispravno i pošteno. Uviđajući genezu problema, držao je primarnim da treba udovoljiti radnicima u njihovim temeljnim zahtjevima. Izdao je zapovijed da se iz vojnih skladišta podijele radnicima nužna sredstva za život, hrana, odjeća, obuća, čime je brzo stekao simpatije i postao omiljen među radnicima.⁷² Kako se stanje u zemlji normaliziralo, Merz je 16. prosinca 1918. napisao zamolbu predsjedništvu Narodnog vijeća SHS-a u Banjoj Luci da ga razriješe dužnosti kako bi mogao nastaviti studij u Beču.⁷³ Predsjednik banjalučkoga Narodnog vijeća Milan Kostić, na njegovu zamolbu, 23. prosinca 1918. razriješio ga je dužnosti vojnog zapovjednika u Maslovarama, koju je obnašao oko osam tjedana, i u siječnju 1919. godine Merz odlazi ponovno na studij u Beč.

Zaključak

Ivan Merz aktivni je sudionik Prvog svjetskog rata. Nakon što je napustio vojnu akademiju u Wiener Neustadtu gdje je boravio od rujna do prosinca 1914. godine odlazi u Beč na studij prava i književnosti gdje je proboravio skoro cijelu 1915. godinu.

Uveljači 1916. bio je unovačen u sklopu 2. bosanskohercegovačke pukovnije i po zapovijedi upućen u Lebring kraj Graza a potom i raspoređen u 2. bojnu 2. bosanskohercegovačke pukovnije, s domicilom u Banjoj Luci. Nakon kratke edukacije u Grazu od travnja do srpnja 1916. odlazi u Slovensku Bistricu a potom na jugozapadno talijansko bojište.

U svojem Ratnom dnevniku piše o besmislenosti rata i pogubnosti za čovječanstvo. Želio je sve ljude pomiriti - to su bila njegova načela s kojima je živio. Čovjek treba težiti duhovnim stvarima jer je materijalni svijet prolazan i propadljiv.

Iako je svjestan pogibelji, on duboko vjeruje u Božje milosrđe. Na trenutke se osjeća slabim i na bojištu nedostaje mu sveta misa i sveti sakramenti. Kada je nakon dužeg vremena uspio doći u crkvu

⁷¹ AIM, Dopis Oružničkog zapovjedništva Narodnog vijeća, 3. krilo, br. 3838 – poručniku Ivanu Merzu u Banjoj Luci, Banja Luka, 4. XI. 1918., u potpisu Krilni zapovjednik (potpis nečitak). DIM, Maslovar, 14. XI. 1918.

⁷² DIM, Maslovar, 27. XII. 1918.

⁷³ AIM, Zamolba Ivana Merza – Narodnom vijeću SHS-a u Banjoj Luci od 16. XII. 1918.

na svetu misu, on priznaje: „Sjajno! Tako sam danas pun nekog svjetla, pun oduševljenja i ljubavi. Onaj mistični život kano da se trenom vratio. Mater dolorosa, Mater amabilis - kako je dobra!“⁷⁴

On meditira nad prolaznošću života i strepi nad ljudskim i osobnim slabostima i pita se, da li sam spreman za susret s Gospodinom. „No najvažnije pitanje za čovjeka je problem smrti. I ovaj me mora sada ponajviše interesirati jer bih za dva mjeseca mogao već biti daleko od nade ove zemlje. Zapravo, sada vidim da mi život nema čvrste podloge. Sazdao sam si svoju ideologiju na budućem životu, na budućoj zemaljskoj sreći, pa sada ne mogu pojmiti da bih mogao skoro poginuti. I ova me misao katkada navede na pomisao da bih morao dulje misliti na smrt tako da u svakom času svoga života budem na nju spreman.“⁷⁵

Život je prema Merzu kratka i teška kušnja i tko je preboli, taj će imati život vječni.

Preživio je pakao Prvoga svjetskog rata, milošću Božjom i molitvama mnogih dobrih prijatelja. On ne žali za onim što je vidio i proživio jer upravo rat ga je doveo blizu živoga Boga. Štoviše, on kaže: „Zahvalan sam Bogu što sam sudjelovao u ratu, jer me je rat naučio mnogomu što ne bih nikada inače spoznao. Želim živo da opet postanem slobodan i da uskladim svoj život prema onome što sam spoznao da je pravo.“⁷⁶

Svoje iskustvo iz Prvoga svjetskog rata, Merz je najbolje sažeo u svojem članku „Novo doba“. Bilo je to ustvari njegovo predavanje koje je održao kolegama u Beču u društvu Hrvatska. Merz govori posve otvoreno o svojem životu i obratu koji je doživio kroz patnje rata. Ivan tu zapravo opisuje obrat i težnju svojega života i postavlja programatske ciljeve praktičnog suvremenog katolicizma. Članku daje moto iz knjižice Nasljeduj Krista: „Ecce in cruce totum constat et in moriendo totum iacet.“ II.,12/3 (Evo, u križu se sastoji sve i u umiranju počiva sve). U cijelom članku Merz govori o smislu i vrijednosti trpljenja. Tako između ostalog on piše: „Bol je stvorila i stvara nove generacije... Tko hoće barem donekle shvatiti smisao života i razumjeti kulturu, mora je trpjeti tjelesno i duševno... Sam život Kristov koji je proživio borbu cijeloga čovječanstva i bol cijele historije očito dokazuje da je smisao života bol: *Mysterium crucis*. Evandjelje, te razvoj kršćanstva su epopeje boli... Živjeti duboko znači: Križ svoj nositi dnevno.“⁷⁷

Kao vrhunac svega Merz je u Fonzasu od 5. veljače 1918. napisao

⁷⁴ DIM, Slovenska Bistrica, nedj., 16. IV. 1916.

⁷⁵ DIM, Mürzzuschlag, sub., 26. VIII. 1916.

⁷⁶ AIM, Pismo ocu Morizu Merzu s fronte, 23.VIII. 1917.

⁷⁷ Ivan MERZ, „Novo doba“, *Luč* 14 (1919.), br. 9-10, 213.

svoj duhovni program kojega se držao sve do svoje smrti. Danas on može biti putokaz mnogim mladim ljudima. Citirat ću samo zadnji pasus: „Boga nikada zaboraviti! Neprestano težiti za sjedinjenjem s njime. Svaki dan - ponajbolje zoru - upotrijebiti jedino razmišljanju, molitvi i to po mogućnosti u blizini Euharistije ili kod sv. Mise. Taj sat mora biti izvor dana, u tome satu čovjek valja zaboraviti na cijeli svijet, izgubiti sve brige svijeta, svu nervozu života, biti miran kao u kolijevci. U tome satu se moraju stvoriti planovi za budući dan, tu se svlada sva slabost. Bilo bi grozno kada ovaj rat ne bi imao nikakve duševne koristi za me! Ne smijem živjeti onako kao što sam živio prije rata. Moram započeti novi preporođeni život u duhu novog spoznanog katolicizma. Jedini Gospodin neka mi pomogne, jer čovjek sam iz sebe ne može ništa.“⁷⁸

IVAN MERZ, PARTICIPANT IN THE FIRST WORLD WAR FROM 1916 TO 1918

Summary

Blessed Ivan Merz, from Croatia, was an active participant in the First World War. After a short stay at the Theresian Military Academy in Wiener Neustadt from September to December 1914, he went on to study law and literature in Vienna. In December 1915 he was called to Banja Luka to take the recruitment medical examination. Based on the Defense law, he was drafted in the summer 1915, and had to stop the studies he had begun in Vienna, and at the beginning of February 1916 he was sent to Lebring near Graz as a member of the 2nd Bosnia and Herzegovina Regiment from Banja Luka. He spent two years on the Italian front. In his extensive diary he described the horrors of war. Participating in the war, Ivan Merz experienced a profound conversion to God. After the war he started the deep religious life that led him towards holiness.

Keywords: *Ivan Merz, First World War, Italian battlefield, 2nd Bosnia and Herzegovina Regiment, war diary.*

Translation: Darko Tomašević and Kevin Sullivan

⁷⁸ DIM, Fonzaso, 5. II. 1918.